

Anna Margit, a bábozó

„Bezárult a kapu. Aki pedig a kapu mögött van? Higgye el, eleinte észre sem veszi, vagy nem akarja észrevenni. Majd amikor gyanússá válik a csend, a végtelen, véget nem érő magányosság, amikor már az is jólesne, ha bántanák, [...] már megpróbálná, hogy nyílna-e a kapu, de nem meri. Próbálni sem. A rákényszerített magányosság életelemévé vált, megszokta, hogy magának beszél, fest, rajzol, vegetál, s egyre ritkábban kívánja az emberi társaságot.”

Anna Margit ezekkel a szavakkal jellemezte a festéstől, az alkotástól való félig önkéntes, félig kényszerű elvonulás éveit a Frank Jánosnak adott 1975-ös interjújában. A hallgatás volt a festőnő életének egyik legnagyobb megpróbáltatása, bár egész létét a kiszorítottság, a megkülönböztetés, az összetett identitással való foglalkozás jellemezte. Olyan sztereotípiákat és korlátokat kellett leküzdenie, melyek neméből, származásából és pályája kezdetén elfoglalt helyéből, a „művészfeleség” szerepköréből adódtak, és melyek meghatározták életét és művészetét.

Anna Margit 1913. december 23-án, egy Borota közeli tanyán született, akkor még Sichermann Margit néven. Zsidó családból származott, édesapja, Sichermann József, gazdatiszt volt, munkájából következően a családnak gyakran kellett költöznie, így a festőnő gyermekkorát különböző alföldi falukban töltötte el. Budapestre feltehetőleg 1930-ban költözött fel nagynénjével, Irma nénivel.

A fővárosban rajzolni és festeni tanult, először Kreisl Béla magániskolájában, illetve az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyletben, ahol később megismerkedett a Képzőművészeti Főiskolán tanuló festőnövendékkal, későbbi férjével, Ámos Imrével (eredeti nevén Ungár Imre). 1935-ben házasodtak össze, és még évekig albérletben laktak, melyet szerény műteremként is használtak. 1932-1936 között a Képzőművészeti Főiskoláról eltávolított Vaszary János magániskolájában (Új Művészeti Főiskola) tanult.

Művészetét az első időkben, az 1930-as évek elején akt-stúdiókat és változatos témákat felsorakoztató, visszafogott színvilágú festmények jellemzik. A nőalakok ábrázolása egész életművében meghatározó téma marad, de ezek eleinte még nem hordozzák Anna Margit arcvonásait, illetve attribútumait, de későbbi önarcképein és nő-ábrázolásain már különféle szerepekben mutatja meg magát: múzsa, festő, prostituált, balerina vagy éppen artistanő képében tekint ránk vissza képeiről. Az identitáskeresés és -értelmezés kényszerűsége tükröződik festményein.

Férjének, Ámos Imrének, aki nyíltan vállalta zsidó származását, és azt sorsként, egyfajta őseitől ráhagyományozott örökségként fogta fel, 1940-től egyre gyakrabban és egyre hosszabb időre kellett bevonulnia munkaszolgálatra. Anna Margit többször próbálta rábeszélteni szökésre, hamis személyazonossággal bujkálásra, de Ámos hajthatatlan volt. 1944-ben a munkaszolgálatosokat Németországba irányították, ahonnan már nem tért vissza többé.

Anna Margit képei az 1930-as évek végén és a háború alatt mind stílárisan, mind tematikailag változáson mentek át. Megjelennek munkáin a szorongásra, bujdosásra, megalázottságra utaló jelek. Tompa színeit erős, sötét kontúrok, élénk, lángoló, fenyegető árnyalatok, tapogatózó nő-ábrázolásait a zsidó kultúra és vallás tematikája váltja fel, de ez is az önarcképeken és az Ámost általában próféta alakjában ábrázoló képeken szűrődik át. A zsidóság ilyen látens lecsapódása még akkor is megmarad, amikor férje munkaszolgálatán, a sárga csillag felvarrásán, a bujkáláson és állandó fenyegetettségén keresztül már saját bőrén érzi a halál közelségét. Ezekben az években már kialakult festői stílusa és az őt foglalkoztató legtöbb téma is már megtalálható képein: a statikusság, passzivitás, bábuszerűség, maszkyszerűség, és természetesen az önarckép, mindig más szerepekben. Torzításokon és a direkt aránytalan testábrázolásokon keresztül groteszk módon jeleníti meg önmagát.

Bár a háború után néhány évvel feleségül ment Ámossal közös barátjukhoz, Péter Imréhez, és született két fia is, házasságuk tönkrement és Anna Margit a művészetbe menekült. 1945-től ismét felpezsdült a művészeti és kulturális élet, modern hangok szűrődtek be az országba, több stílus – kubizmus, szürrealizmus, expresszionizmus, stb. – keveredett az újonnan megalapított csoportosulás, az Európai Iskola programjában is, melynek a festőnő is alapító tagja volt. Védőbástyát, szilárd alapot jelentett ez számára életének romjain. Az alakok és formák egyszerűsödnek festményein, a legegységesebb érzelmi kifejezésre törekszik, majd apránként visszanyúl a gyermeki naivitáshoz, a nép, „primitív” művészethez.

A perspektíva elhagyásából, az újfajta ábrázolás eszköztárából, az arányok torzításából alakultak ki a bábuszerű, elnagyolt testű és hatalmas fejű figurái – ezek az 1960-as évektől már folyamatosan végigkísérik művészetét. A bábok őt és általában az embert helyettesítik, ők közvetítik a legelemibb érzéseket a néző felé. Bár 1948-ban erőszakosan megszüntették az Európai Iskolát és ezzel együtt Anna Margitot is kényszerű hallgatásra ítélték, kirekesztették a művészeti életből, ő akkor is tovább festett, és ritkán lehetősége is nyílt csoportkiállításokon bemutatni munkáit, majd 1968-ban sor került az áttörést hozó Ernst Múzeum-béli egyéni kiállításra, mely után újra felfedezték őt. Ez a kiállítás húsz évnyi hallgatásnak vetett véget.

A hetvenes években kései reflexióként a háború és zsidóság feldolgozása, illetve emellett a „cselédfolklor” felé fordult, de megmaradtak a bábok is, melyek amellett, hogy még mindig az embert helyettesítették, valódi bábok is voltak, mozgatható végtagjaikat szögek erősítették a törzshöz, arcuk merev volt, mégis ők közvetítették az emberi lét örömeit és fájdalmait – melyből jutott bőven Anna Margitnak. Élete vége felé, az 1980-as években már az elmúlás, élet és halál körforgása, az özvegység és öregség foglalkoztatja, de a zsidó identitás, a holocaust, a zsidóüldözés is egyre erőteljesebben tör ki belőle, melyeket továbbra is a bábokon keresztül jelenít meg.

A festőnő gazdag életművet hagyott az utókorra, művészete elegyítette magában a modern stílusirányzatok legtöbbjét. 1991. június 3-án bekövetkezett haláláig hosszú utat járt be a művészfeleség szerepétől, a hallgatásra ítélt festőnőn át, egészen az elismert, kritikai visszhangot teremtett, elismert alkotóig.

Források:

Frank János: Szóra bírt műtermek, Magvető Kiadó, Budapest, 1975, 100-102. oldal

S. Nagy Katalin: Anna Margit. Képzőművészeti Alap Kiadó, Budapest, 1971.

Turai Hedvig: Anna Margit. Szemimpex Kiadó, Budapest, 2005.